Baze podataka

Predavanja

11. ER model baze podataka – 1. dio

Svibanj, 2021.

Primjer normalizacije

Zadana je relacijska shema:

ISPIT = { matBr, prez, ime, sifPred, nazPred, datIsp, ocj, sifNas, prezNas }
i trenutna vrijednost relacije ispit(ISPIT):

ispit (ISPIT)

matBr	prez	ime	sifPred	nazPred	datlsp	ocj	sifNas	prezNas
1111	Novak	Ivan	1001	Mat-1	29.01.19	1	1111	Pašić
1111	Novak	Ivan	1001	Mat-1	05.02.19	3	1111	Pašić
1111	Novak	Ivan	1003	Fiz-1	28.06.18	2	3333	Horvat
1111	Novak	Ivan	1002	Mat-2	27.06.18	4	2222	Brnetić
1234	Kolar	Petar	1001	Mat-1	29.01.19	3	2222	Brnetić

- funkcijske zavisnosti odrediti na temelju značenja podataka
- odrediti primarni ključ relacije (tako da bude zadovoljen uvjet 1NF prema kojem neključni atributi funkcijski ovise o ključu)
- postupno normalizirati relacijsku shemu ISPIT na 2NF i 3NF

Primjer normalizacije

student (STUDENT)

matBr	prez	ime
1111	Novak	Ivan
1234	Kolar	Petar

predmet (PREDMET)

sifPred	nazPred
1001	Mat-1
1003	Fiz-1
1002	Mat-2

nastavnik (NASTAVNIK)

sifNas	prezNas	
1111	Pašić	
3333	Horvat	
2222	Brnetić	

ispit₃ (ISPIT₃)

matBr	sifPred	datlsp	ocj	sifNas
1111	1001	29.01.19	1	1111
1111	1001	05.02.19	3	1111
1111	1003	28.06.18	2	3333
1111	1002	27.06.18	4	2222
1234	1001	29.01.19	3	2222

Shema baze podataka STUSLU:

STUSLU = { STUDENT, PREDMET, NASTAVNIK, ISPIT₃ }

Implementacija: SQL

```
CREATE TABLE student (
   matBr INTEGER
, prez CHAR(20)
, ime CHAR(20)
, PRIMARY KEY (matBr));
```

```
CREATE TABLE predmet (
    sifPred INTEGER
, nazPred CHAR(20)
, PRIMARY KEY (sifPred));
```

```
CREATE TABLE nastavnik (
sifNas INTEGER
, prezNas CHAR(20)
, PRIMARY KEY (sifNas));
```

OBLIKOVANJE MODELA BAZE PODATAKA

ER model (Entity-Relationship Model) Model entiteti-veze

- postrelacijski model
- zadržava dobre karakteristike relacijskog modela
- omogućuje eksplicitni prikaz veza koje u sebi sadrže važne semantičke informacije

Literatura:

P.P.Chen:

The Entity-Relationship Model - Toward a Unified View of Data, ACM Transactions on Database Systems, Vol. 1, No. 1, 1976

• T. J. Teorey:

Database Modeling & Design, Morgan Kaufmann, 2011

FER-ZPR: ERDPlus – upute, 2000

https://www.fer.unizg.hr/_download/repository/ERDplus_-_upute.pdf

Upute koje će se koristiti za treću domaću zadaću te za drugu i treću laboratorijsku vježbu.

Alat koristi modificiranu notaciju – Martinovu ili Crow's foot notation.

Entiteti, veze, uloge

Entitet

 bilo što, što ima suštinu ili bit, ima jasnoću kao činjenica ili ideja, posjeduje značajke s pomoću kojih se može razlučiti od svoje okoline

Skup entiteta E_i (entityset)

Slični entiteti se grupiraju u skupove entiteta

Skup veza R_i (relationship set)

matematička relacija između n entiteta:

$$R_{i} \subseteq E_{1} \times E_{2} \times E_{3} \times ... \times E_{n}$$
 ili $R_{i} = \{ (e_{1}, e_{2}, ..., e_{n}) \mid e_{1} \in E_{1}, e_{2} \in E_{2}, ... e_{n} \in E_{n} \}$ n-torka $(e_{1}, e_{2}, e_{3}, ... e_{n})$, naziva se vezom.

Uloga (role)

funkcija koju skup entiteta obavlja u skupu veza.

Skup vrijednosti, atribut

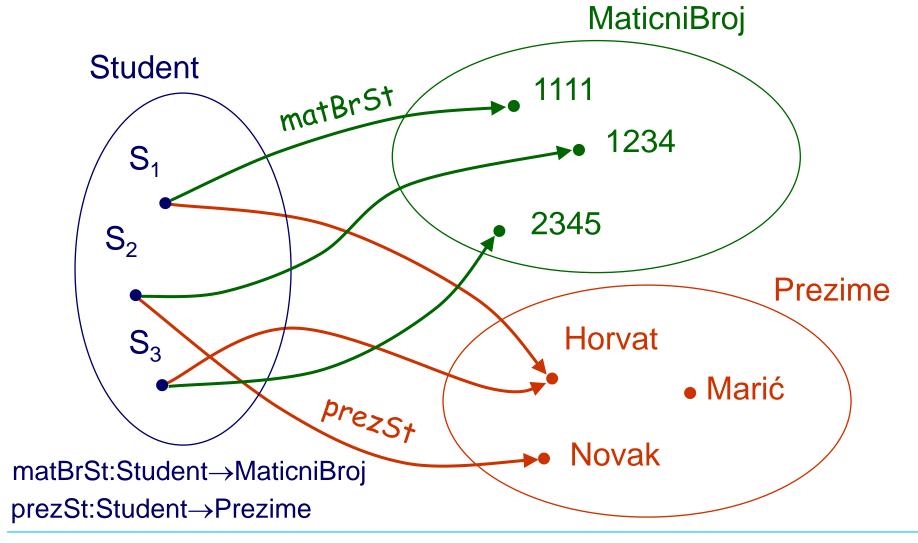
- Informacije o entitetu ili vezi izražavaju se s pomoću parova atribut-vrijednost
- Vrijednosti su klasificirane u skupove vrijednosti V_i.
- Atribut je funkcija koja preslikava iz skupa entiteta ili skupa veza u skup vrijednosti:

$$f: E_i \rightarrow V_i$$

$$f: R_i \rightarrow V_i$$

Atributi entiteta

funkcija koja preslikava sa skupa entiteta na skup vrijednosti

Terminologija

Chen:

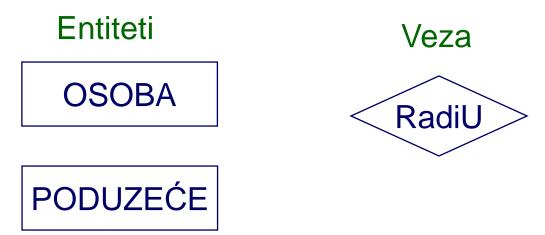
entitet, skup entiteta veza, skup veza

Teorey:

instanca entiteta, entitet
(entity instance)
(entity occurrence)
instanca veze, veza
(relationship instance)
(relationship occurrence)

Grafički prikaz entiteta i veza

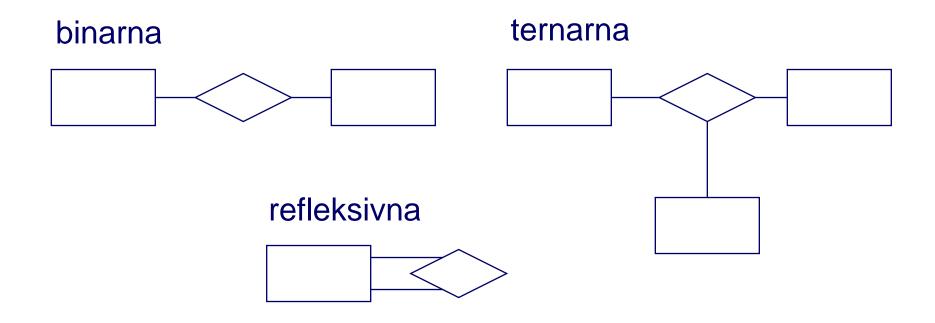
- entitet se grafički prikazuje pravokutnikom unutar kojeg se nalazi ime entiteta
- veza se grafički prikazuje rombom unutar kojeg se nalazi ime veze

Stupanj veze

- broj entiteta koje povezuje dotična veza
- veza može biti unarna(refleksivna), binarna, ternarna, itd.
 - unarna ili refleksivna veza veza je definirana nad jednim entitetom koji u vezi ima dvije različite uloge

Spojnost veze (connectivity)

- spojnost veze opisuje ograničenje preslikavanja pojedinačnih entiteta koje veza povezuje
- vrijednosti spojnosti: jedan (one), više (many)
- koriste se oznake 1, N ili rasponi, npr. 0..1, 1..N, 1..2, itd.

jedan djelatnik radi na jednom projektu, na jednom projektu radi N djelatnika

 jedan djelatnik radi na nula (niti jednom) ili jednom projektu, na jednom projektu radi između nula (niti jedan) i više djelatnika

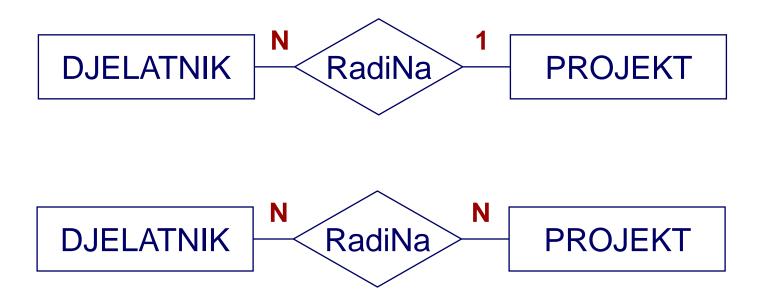
Spojnost veze (connectivity)

- radi pojednostavljenja
 - spojnost 0..N se često označava samo oznakom N
 - spojnost 1..1 se često označava samo oznakom 1

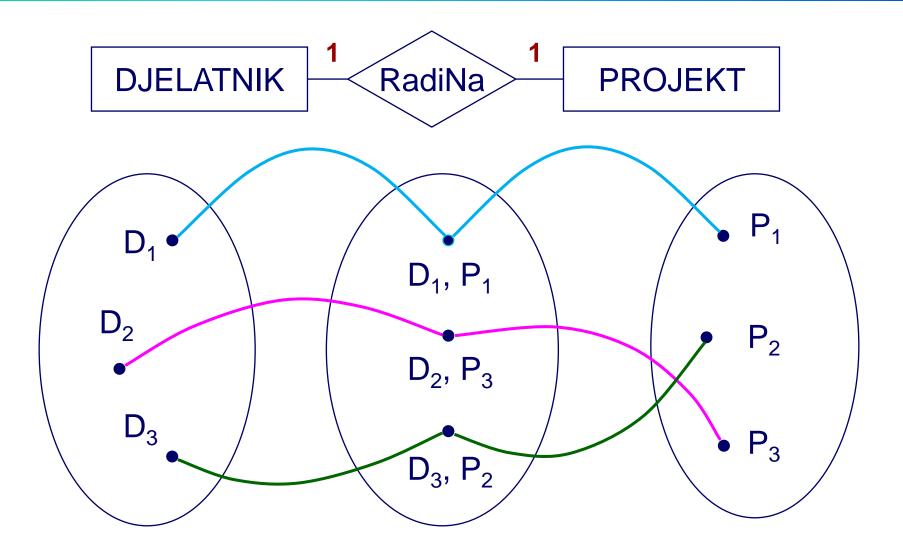
$$\begin{array}{c|c}
\hline
1..1 & 0..N \\
\hline
\end{array} \equiv \begin{array}{c|c}
\hline
1 & N \\
\hline
\end{array}$$

Preslikavanje (mapping)

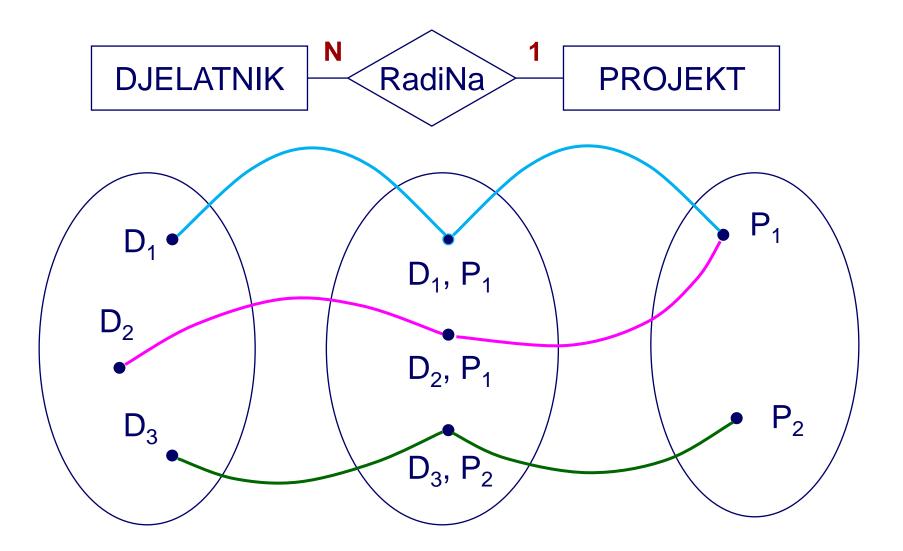
- preslikavanje međusobni odnos entiteta u vezi
- kod binarnih veza moguća su preslikavanja 1:1 (jedan-premajedan), 1:N (jedan-prema-više), N:1 (više-prema-jedan), N:N (više-prema-više).

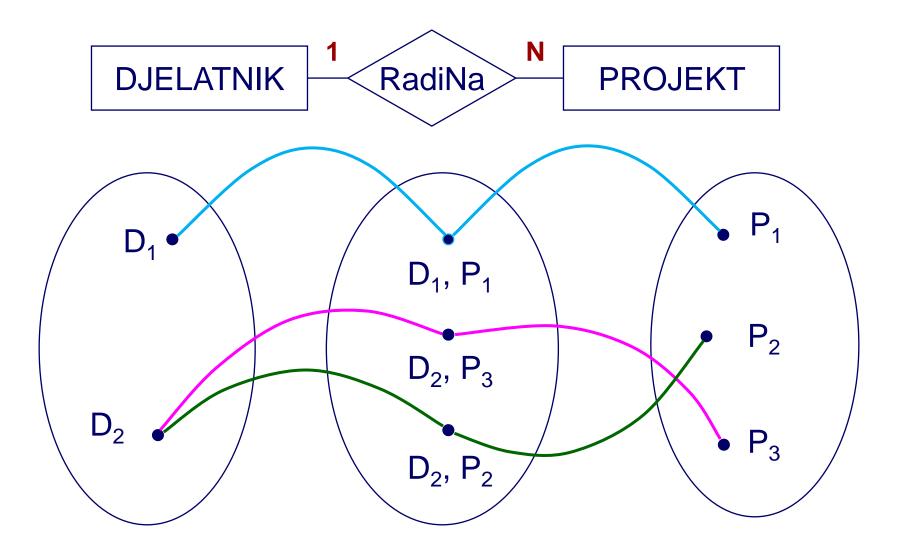
Preslikavanje 1:1 ?

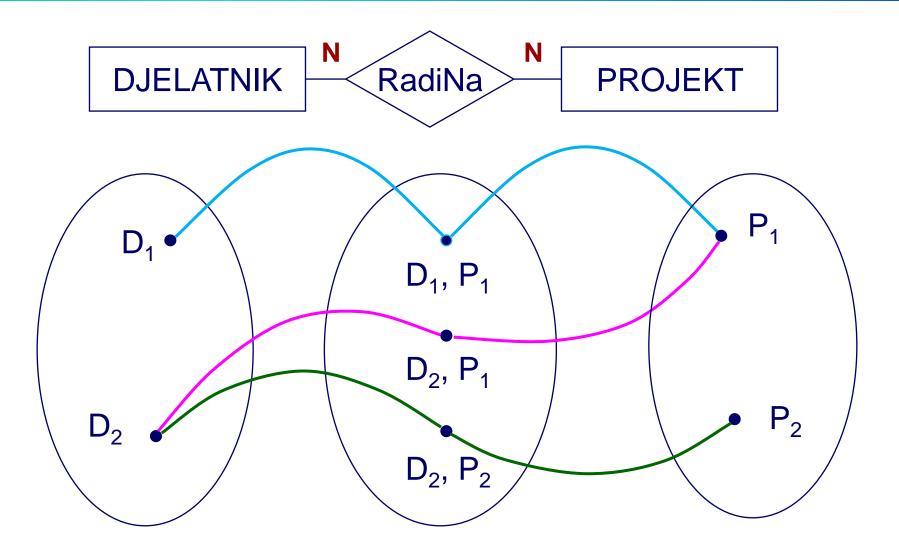
Preslikavanje N:1

Preslikavanje 1:N

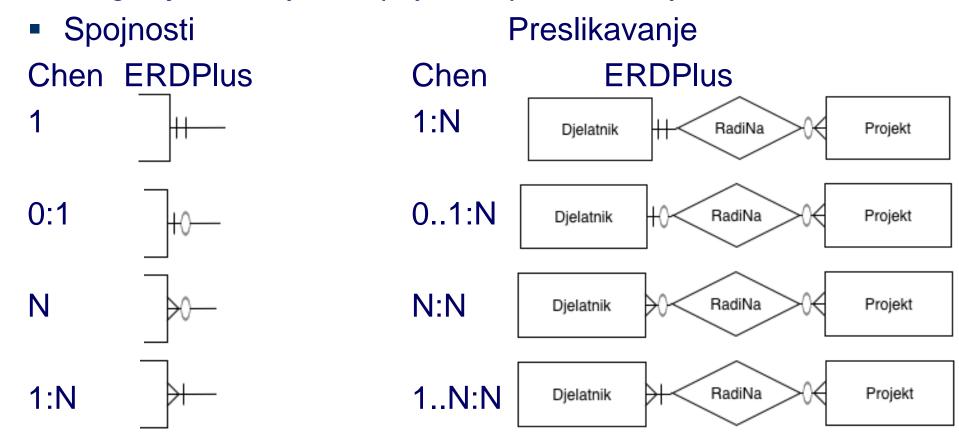

Preslikavanje N:N

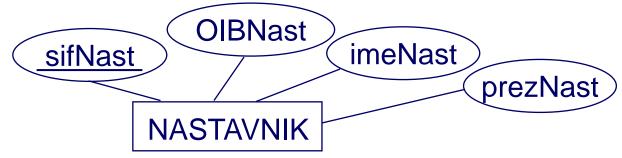
Različita notacija

- Ova predavanja oslanjaju se na originalnu Chenova notaciju
- Alat ERDPlus koji će se koristiti za laboratorijske vježbe ima drugačiju notaciju za spojnosti, preslikavanje I slabi entitet.

Atributi entiteta

- atribut entiteta se grafički prikazuju ovalom unutar kojeg se upisuje ime atributa
- atribut (ili atributi) primarnog ključa se potcrtavaju

- povećanjem broja atributa, dijagram postaje nepregledan
 - atributi se tada ne prikazuju grafički umjesto toga, uz dijagram se prilažu sheme entiteta

Shema entiteta:

NASTAVNIK sifNast

OIBNast imeNast

prezNast

ili

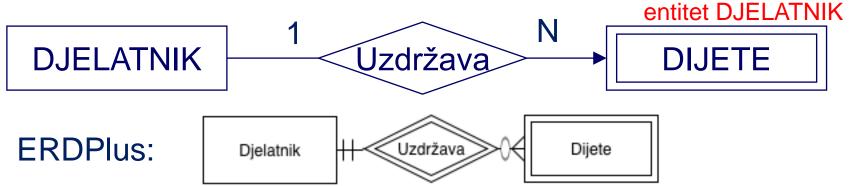
 $K_1 = \{ sifNast \}$

 $K_2 = \{ OlBNast \}$

 $PK = K_1$

Regularni i slabi entiteti

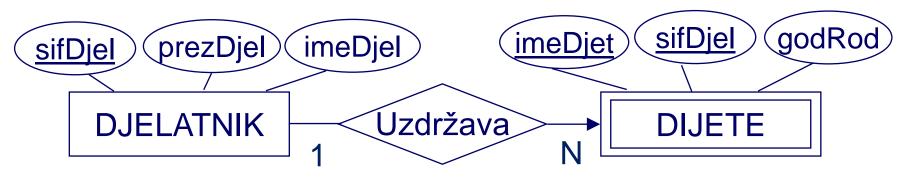
- regularni entitet je entitet koji može postojati sam za sebe
- slabi entiteti (engl. weak entity) ne postoje ukoliko ne postoji i neki drugi entitet (entitet vlasnik)
- Slabi entitet se grafički prikazuje dvostruko uokvirenim pravokutnikom, sa strelicom koja dolazi iz smjera veze koja ga povezuje s entitetom vlasnikom

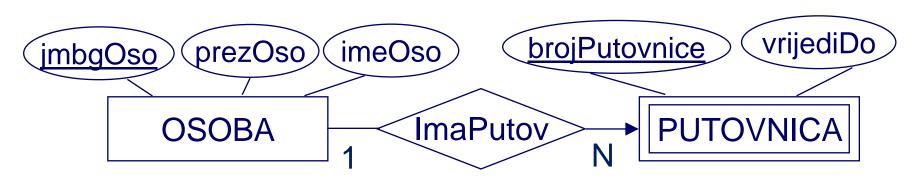
- slabi entiteti, osim što su egzistencijalno slabi, također mogu biti i identifikacijski slabi
 - kod određivanja identifikatora nisu im dovoljni vlastiti atributi
 - za identifikaciju se koriste i ključni atributi entiteta vlasnika

Identifikacijski slabi entiteti (primjer)

 entitet DIJETE, osim što je egzistencijalno slab, također je i identifikacijski slab

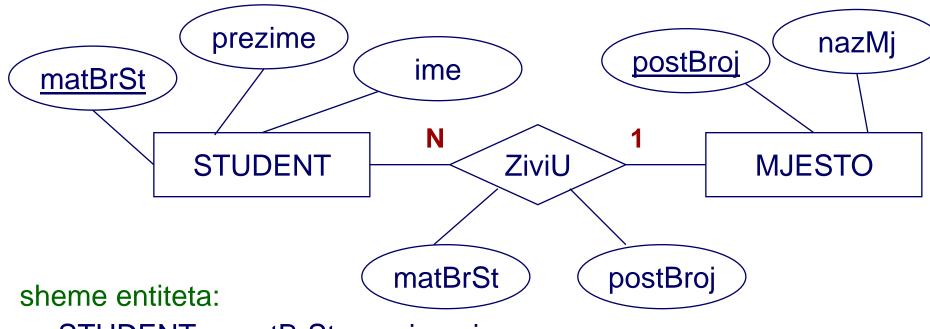

entitet PUTOVNICA je egzistencijalno slab (nije identifikacijski slab)

Atributi veza – shema veze

 Shema veze sadrži <u>ključeve entiteta koje povezuje</u>, te vlastite atribute

STUDENT = matBrSt, prezime, ime MJESTO = postBroj, nazMj

shema veze:

ZiviU = matBrSt, postBroj

Koji atributi čine ključ veze?

Ključevi veza

- Povezanost entiteta opisuje se kao odnos među ključevima entiteta
- Ključevi veza definirani su s pomoću ključeva entiteta koje povezuju i njihovih spojnosti

Definicija 1. (Teorey)

U vezi koja povezuje entitete

$$E_1, ..., E_k, ..., E_m$$

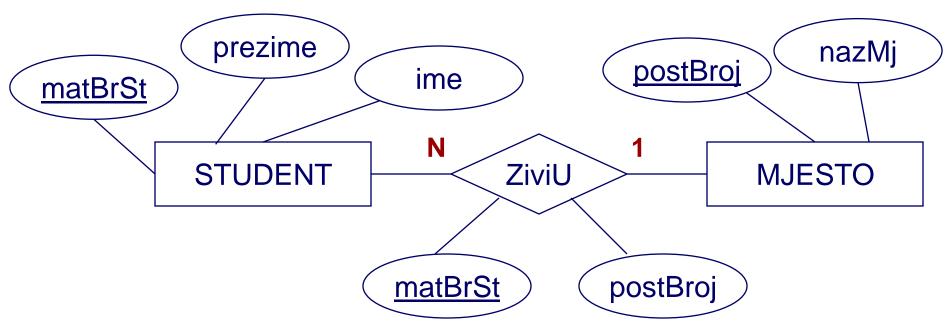
spojnost =1 entiteta E_k znači da za svaku vrijednost svih entiteta $E_1, ..., E_m$, osim E_k , <u>uvijek postoji točno jedna vrijednost</u> od E_k .

može se reći da tada vrijedi funkcijska zavisnost:

$$\bigcup_{j=1}^{m} K_{j} \setminus K_{k} \rightarrow K_{k}$$

gdje su skupovi K_j , (j = 1, ..., m) ključevi entiteta E_1 , ..., E_m

Ključevi veza

sheme entiteta:

STUDENT = <u>matBrSt</u>, prezime, ime MJESTO = <u>postBroj</u>, nazMj

shema veze:

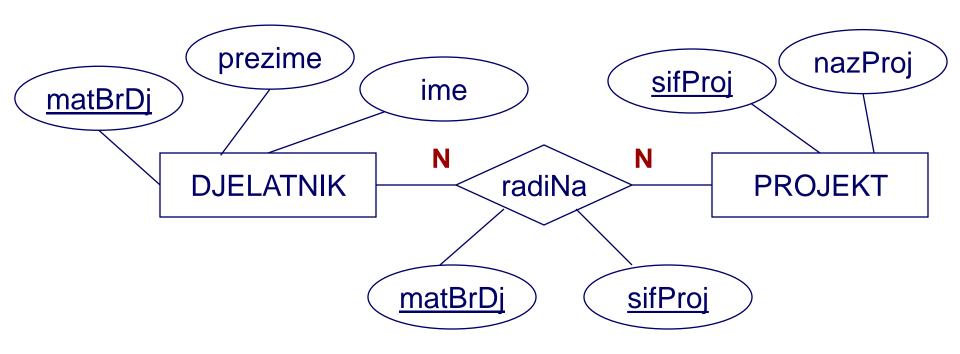
ZiviU = matBrSt, postBroj

Iz definicije 1:

matBrSt → postBroj

Ključevi veza

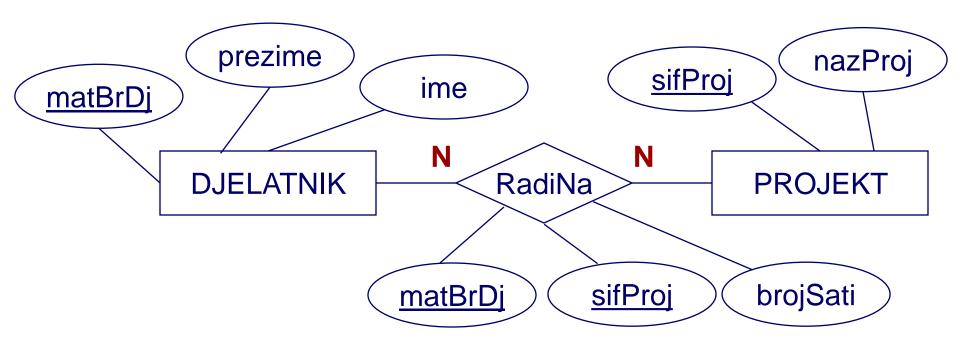

DJELATNIK = matBrDi, prezime, ime

PROJEKT = <u>sifProj</u>, nazProj

RadiNa = matBrDj, sifProj

Vlastiti atributi veza

DJELATNIK = matBrDj, prezime, ime

PROJEKT = sifProj, nazProj

RadiNa = <u>matBrDj</u>, <u>sifProj</u>, brojSati

ključ veze funkcijski određuje vlastite atribute veze: matBrDj, sifProj → brojSati

Ključ veze - dodatna razmatranje

 iz definicije 1. proizlazi da se ključ veze sastoji isključivo od ključeva entiteta koje povezuje (svih ili samo nekih, ovisno o spojnostima)

Međutim, u nekim slučajevima ključ može sadržavati i neke druge atribute.

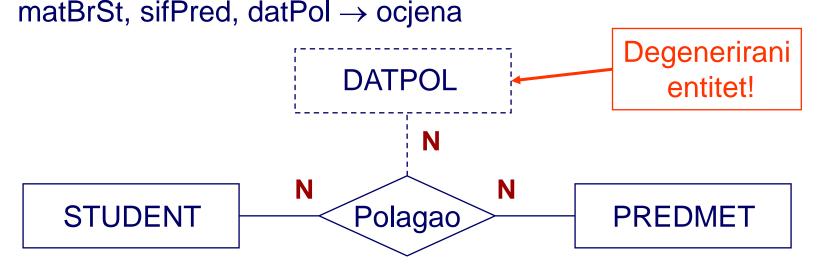
STUDENT = <u>matBrSt</u>, prezime, ime

PREDMET = <u>sifPred</u>, nazPred

Položio = matBrSt, sifPred, ocjena

Ključ veze - dodatna razmatranje

- ako se želi evidentirati sva polaganja ispita matBrSt, sifPred → ocjena
- potrebno je uvesti atribut datPol (datum polaganja):

STUDENT = matBrSt, prezime, ime

PREDMET = sifPred, nazPred

Polagao = matBrSt, sifPred, datPol, ocjena

Ključ veze - dodatna razmatranje

druga mogućnost - veza postaje entitet:

STUDENT = matBrSt, prezime, ime

PREDMET = sifPred, nazPred

ISPIT = matBrSt, sifPred, datPol, ocjena

StudIsp = matBrSt, sifPred, datPol

PredIsp = matBrSt, sifPred, datPol

Veza 1:N → preslikavanje u relacijski model

DJELATNIK = matBrDj, prezime, ime

MJESTO = postBr, nazMjesto

Stanuje = matBrDj, postBr, adresa

Relacijske sheme opisuju entitete (veze postaju entiteti)

DJELATNIK = matBrDj, prezime, ime

MJESTO = postBr, nazMjesto

Stanuje = matBrDj, postBr, adresa

Unija relacijskih shema s jednakim ključevima

DJELATNIK = matBrDj, prezime, ime, postBr, adresa

MJESTO = postBr, nazMjesto

Veza N:N → preslikavanje u relacijski model

DJELATNIK= matBrDj, prezime, ime

PROJEKT= sifProj, nazProj

RadiNa = matBrDj, sifProj, brojSati

Relacijske sheme opisuju entitete (veze postaju entiteti)

DJELATNIK= matBrDj, prezime, ime

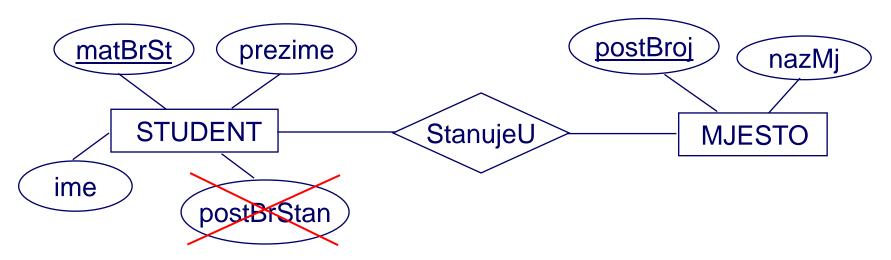
PROJEKT= <u>sifProj</u>, nazProj

RadiNa = matBrDj, sifProj, brojSati

Vlastiti atributi entiteta

Entiteti se opisuju samo vlastitim atributima

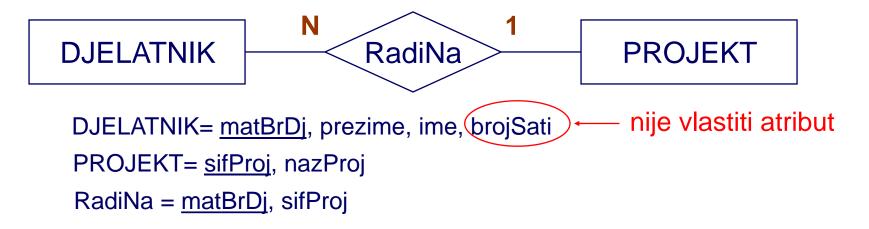
 vlastiti atribut entiteta je atribut koji opisuje znanja o entitetu koja se pripisuju isključivo samom entitetu, a nikako vezi s drugim entitetima

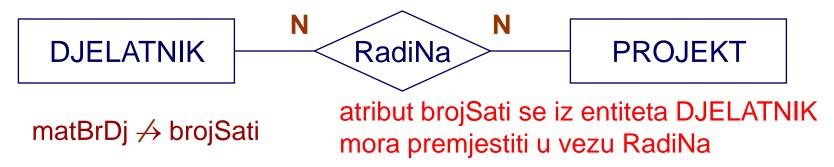
 isključivo identifikacijski slabi entiteti, osim svojih vlastitih atributa, posjeduju i atribute primarnog ključa entiteta vlasnika

Primjer: zašto je važno ispravno odrediti <u>vlastite</u> atribute entiteta i veza?

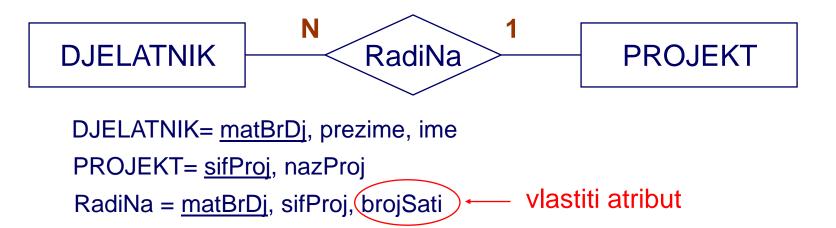
Entiteti se opisuju samo vlastitim atributima: vlastiti atribut entiteta
je atribut koji opisuje znanja o entitetu koja se pripisuju isključivo
samom entitetu, a nikako vezi s drugim entitetima

Ako se preslikavanje promijeni u N:N

Primjer: zašto je važno ispravno odrediti <u>vlastite</u> atribute entiteta i veza?

Ako se preslikavanje promijeni u N:N

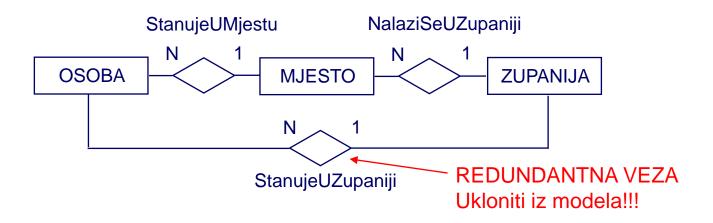

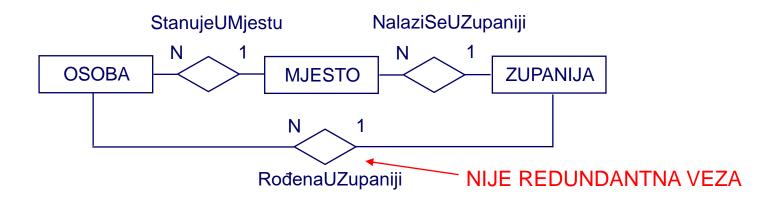
DJELATNIK= <u>matBrDj</u>, prezime, ime

PROJEKT= sifProj, nazProj

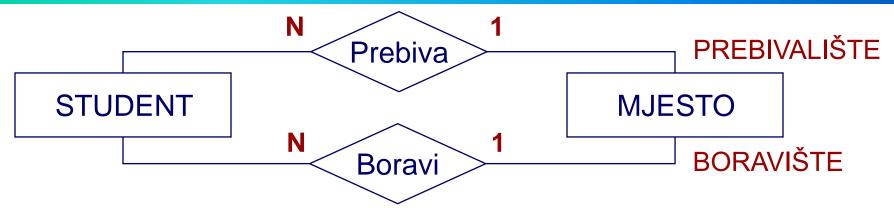
RadiNa = <u>matBrDj</u>, <u>sifProj</u>, brojSati

Redundantne veze

Paralelne veze

STUDENT = matBrSt, prezime, ime

MJESTO = postBroj, nazMjesto

Uloge: PREBIVALIŠTE

BORAVIŠTE

Prebiva = <u>matBrSt</u>, postBroj PostBrojPreb

Boravi = <u>matBrSt</u>, postBroj PostBrojBor

Paralelne veze → relacijski model

Unija shema s jednakim ključevima:

```
MJESTO = <u>postBroj</u>, nazMjesto
STUDENT = <u>matBrSt</u>, prezime, ime, <u>postBroj</u>, <del>postBroj</del>
STUDENT = <u>matBrSt</u>, prezime, ime, <u>postBrojBor</u>, <u>postBrojPreb</u>
+ pravila integriteta
```

Zadatak: Ispisati prezime i ime studenta, poštanski broj i naziv mjesta boravka te poštanski broj i naziv mjesta prebivališta

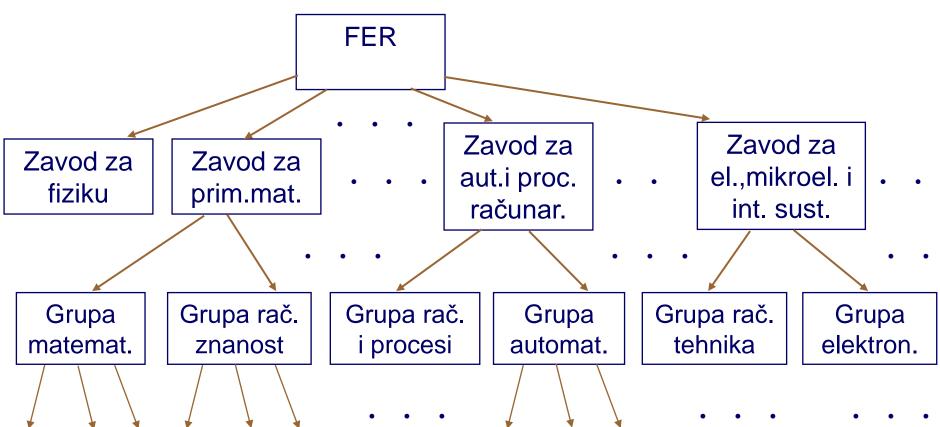
Problem

Kako opisati organizacijsku strukturu poduzeća?

- Organizacijske jedinice opisane su svojom šifrom i nazivom
- Organizacijske jedinice međusobno su povezane
 - kako?
 - među njima postoji hijerarhijski odnos!
 - kolika je dubina stabla (broj razina)?
 - promjenjiva!
- Kako opisati hijerarhiju stablo promjenjive dubine?
- Čvorovi stabla su opisani na isti način (šifra, naziv)

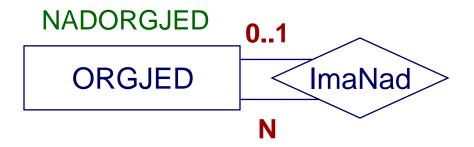
Homogeno stablo

Primjer: Organizacijska struktura

Čvorovi stabla imaju jednaku strukturu: ORGJED= sifOrgJed, nazOrgJed

Refleksivne veze - preslikavanje 1:N

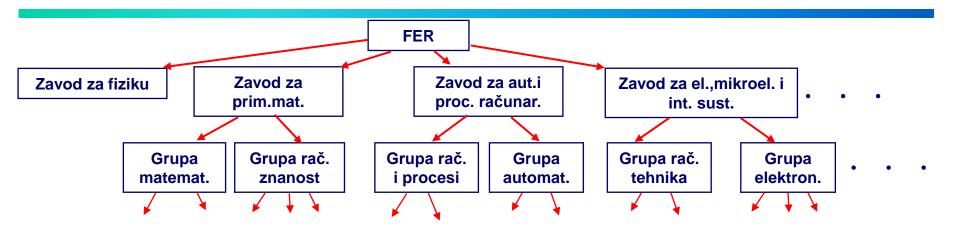
ORGJED = sifOrgJed, nazOrgJed

ImaNad = sifOrgJed, sifOrgJed

ImaNad = <u>sifOrgJed</u>, <u>sifNadOrgJed</u>

Preimenovati jedan od atributa!

Homogeno stablo

ORGJED

sifOrgJed	nazOrgJed
1	FER
9	Zavod za prim.mat.
21	Grupa Matematika
33	Grupa Rač. Znanost
49	Zavod za aut. i proc. rač.
53	Grupa Automatika
67	Grupa RASIP
73	Zavod za el.mikroel. i int.
89	Grupa Rač. tehnika

imaNad

sifOrgJed	sifNadOrgJed
9	1
21	9
33	9
49	1
53	49
67	49
73	1
89	73

Refleksivne veze 1:N → relacijski model

Unija shema s jednakim ključevima:

```
ORGJED = <u>sifOrgJed</u>, nazOrgJed
imaNad = <u>sifOrgJed</u>, sifNadOrgJed
```

```
ORGJED = <u>sifOrgJed</u>, nazOrgJed, sifNadOrgJed
+ pravila integriteta
```

Zadatak: Ispisati naziv organizacijske jedinice i naziv njezine nadređene organizacijske jedinice (ukoliko postoji)

```
SELECT orgjed.nazOrgJed, nadorgjed.nazOrgJed
FROM orgjed
LEFT OUTER JOIN orgjed AS nadorgjed
ON orgjed.sifNadOrgJed = nadorgjed.sifOrgJed
```

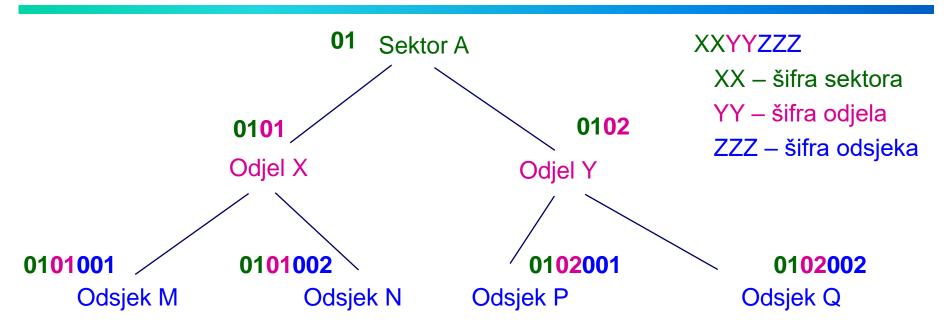
Što je šifra organizacijske jedinice?

 Govoreća šifra – šifra koja označava poziciju organizacijske jedinice unutar poduzeća??

```
npr. XXYYZZZ
```

- XX šifra sektora
- YY šifra odjela
- ZZZ šifra odsjeka
- što se dešava prilikom reorganizacije?
 - moraju se promijeniti šifre organizacijskih jedinica!
- što se dešava kada broj odjela preraste 100??
 - moraju se promijeniti šifre organizacijskih jedinica!
- Šifra organizacijske jedinice NE SMIJE BITI GOVOREĆA!
- To vrijedi i za sve ostale šifre i identifikatore!!!

Što je šifra organizacijske jedinice?

ORGJED	sifOrgJed	nazOrgJed
	01	Sektor A
	0101	Odjel X
	0102	Odjel Y
	0101001	Odsjek M
	0101002	Odsjek N
	0102001	Odsjek P
	0102002	Odsjek Q

Što kada Odsjek P zbog reorganizacije iz Odjela Y preseli u Odjel X?

Što kada broj odjela preraste broj 99?

Oblikovanje ER modela

Oblikovanje ER modela

- definiranje entiteta
 - ime, opis, komentar
- definiranje veza
 - ime, opis, komentar, entiteti koje povezuje, preslikavanje
- definiranje atributa entiteta
 - za svaki atribut: ime, opis, komentar, domena
 - definirati ključeve, provjeriti da li zadovoljava 3NF
- definiranje atributa veza
 - za svaki atribut: ime, opis, komentar, domena
 - definirati ključeve, provjeriti da li zadovoljava 3NF

POSTUPAK JE ITERATIVAN!

Model baze podataka

SADRŽI OPISE

- entiteta
- veza
- atributa entiteta
- atributa veza

KARAKTERISTIKE DOBROG MODELA

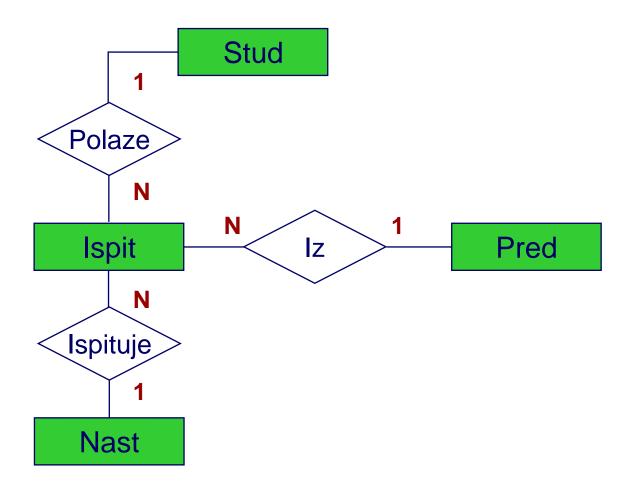
- opisuje suštinu, prirodu stvari, neovisan o postojećem stanju
- sveobuhvatan
- neredundantan
- fleksibilan
- razumljiv korisnicima i informatičarima

POSEBNO OBRATITI PAŽNJU NA:

- različito shvaćanje istih stvari kupac, dobavljač □ poslovni partner
- praćenje promjena u vremenu stipendist, djelatnik, umirovljenik
- jednakost uopćavanje različiti odjeli i pojedinci mogu iste ili slične stvari shvaćati različito

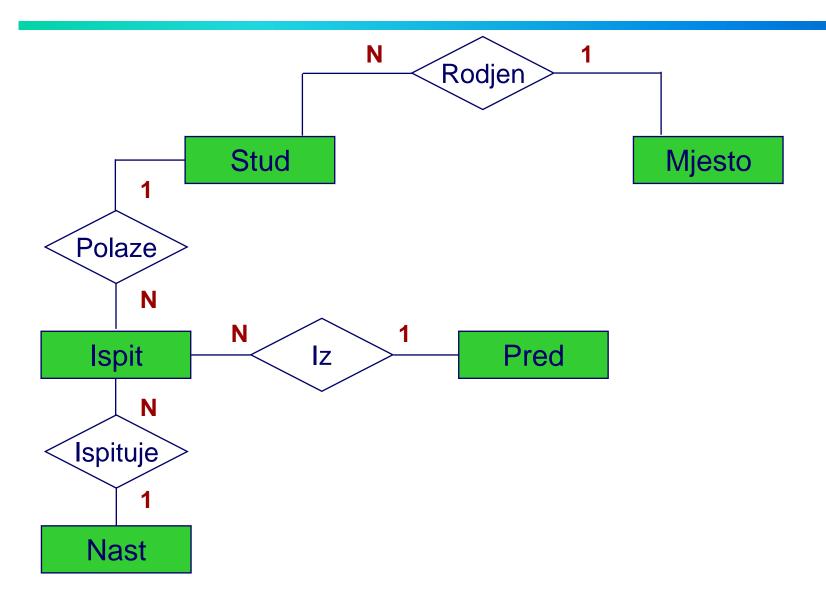
Primjer: Model baze podataka za studentsku službu

 Oblikovati model baze podataka koja će omogućiti praćenje podataka o studentima, predmetima, nastavnicima i polaganjima ispita

Stud = matBrStud, prezStud, imeStud, datRodStud

MJESTO ROĐENJA STUDENTA ???

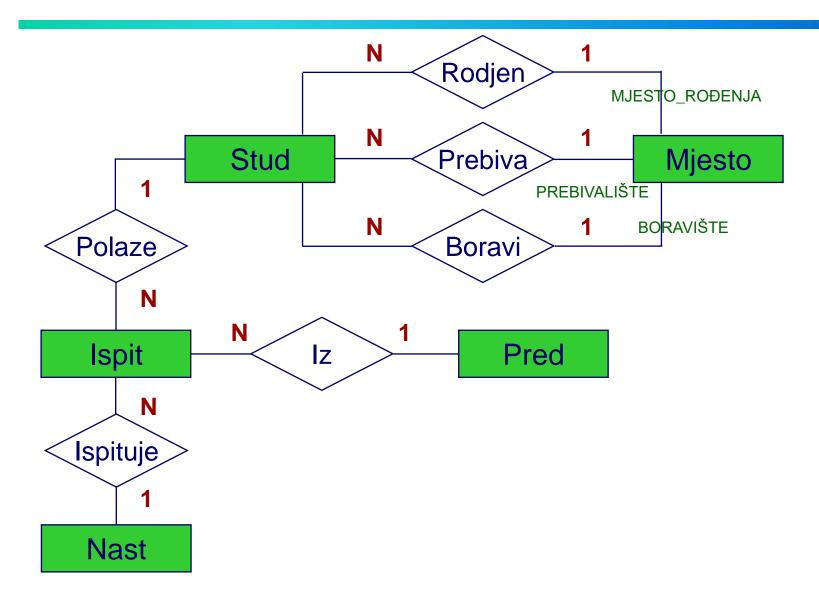

Stud = <u>matBrStud</u>, prezStud, imeStud, datRodStud

Mjesto = <u>pbrMjesto</u>, nazMjesto

PREBIVALIŠTE STUDENTA???

BORAVIŠTE STUDENTA???

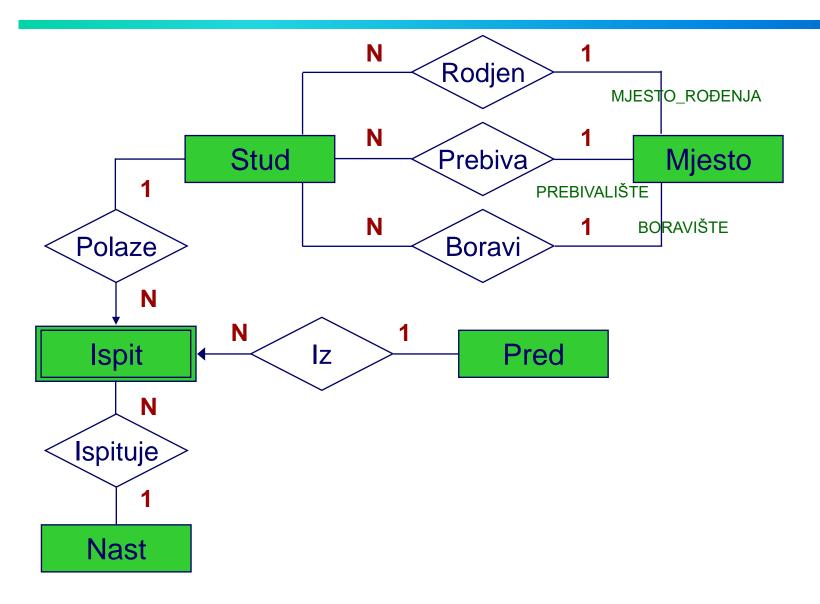

Stud = <u>matBrStud</u>, prezStud, imeStud, datRodStud, datUpisFERStud, rangDMStud, eMailStud

Mjesto = <u>pbrMjesto</u>, nazMjesto

Ispit = matBrStud, sifraPred, datumIspit, ocjena

SLABI ENTITET!!!!

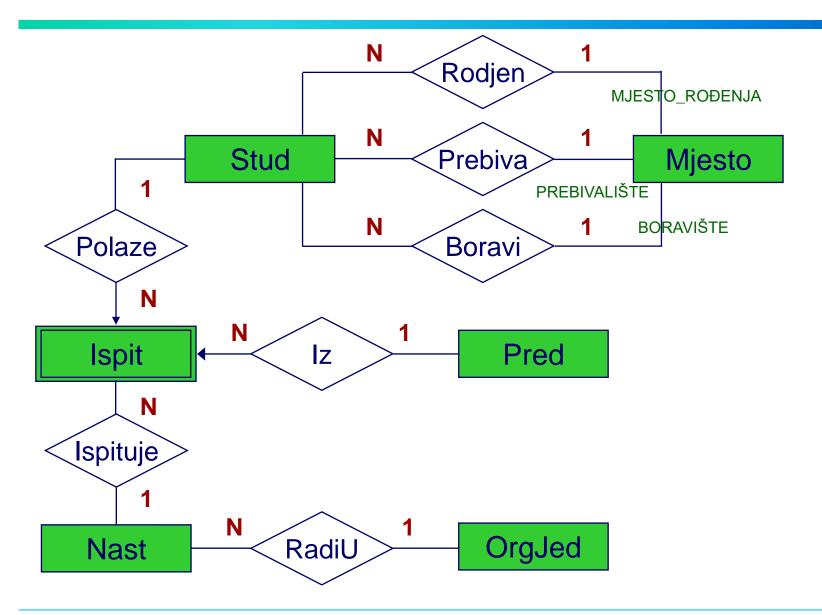
Stud = <u>matBrStud</u>, prezStud, imeStud, datRodStud, datUpisFERStud, rangDMStud, eMailStud

Mjesto = <u>pbrMjesto</u>, nazMjesto

Ispit = matBrStud, sifraPred, datumIspit, ocjena

Nast = <u>sifraNast</u>, prezNast, imeNast

ORGANIZACIJSKA JEDINICA ???

Stud = <u>matBrStud</u>, prezStud, imeStud, datRodStud, datUpisFERStud, rangDMStud, eMailStud

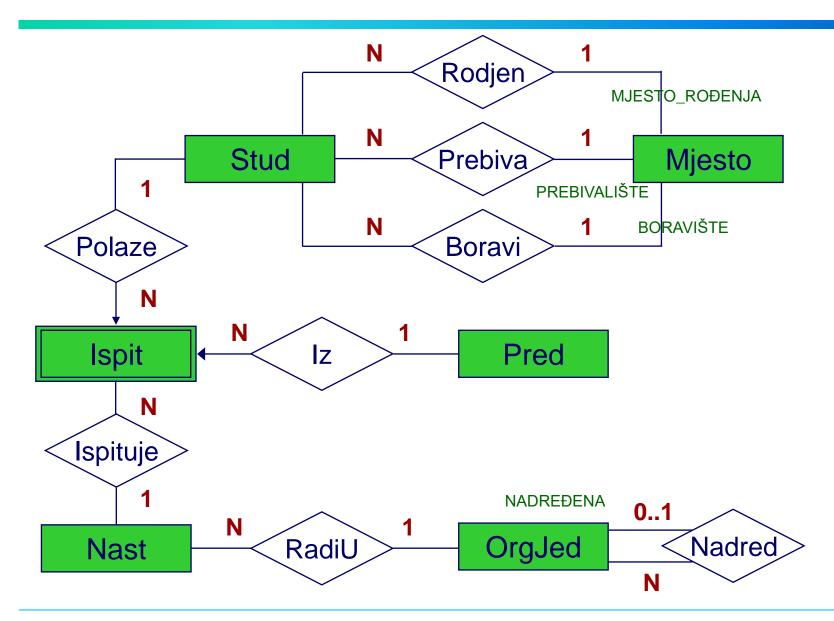
Mjesto = <u>pbrMjesto</u>, nazMjesto

Ispit = matBrStud, sifraPred, datumIspit, ocjena

Nast = <u>sifraNast</u>, prezNast, imeNast

OrgJed = <u>sifraOrgJed</u>, nazivOrgJed

NADREĐENA ORGANIZACIJSKA JEDINICA ???

Stud = <u>matBrStud</u>, prezStud, imeStud, datRodStud, datUpisFERStud, rangDMStud, eMailStud

Mjesto = <u>pbrMjesto</u>, nazMjesto

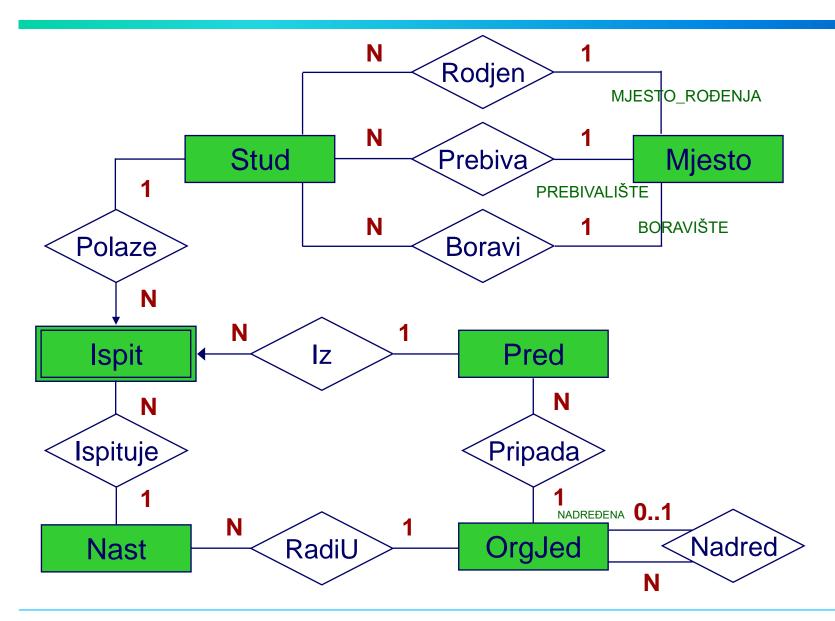
Ispit = matBrStud, sifraPred, datumIspit, ocjena

Nast = <u>sifraNast</u>, prezNast, imeNast, eMailNast, URLNast

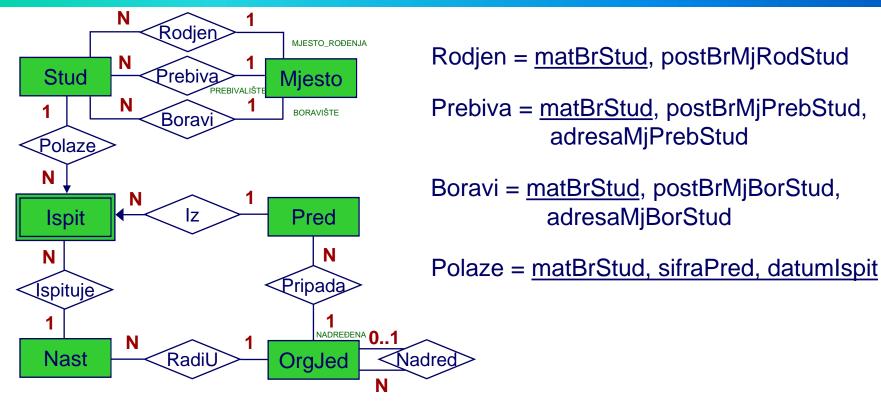
OrgJed = <u>sifraOrgJed</u>, nazivOrgJed

Pred = <u>sifraPred</u>, kraticaPred, nazivPred, URLPred

PREDMET PRIPADA ORGANIZACIJSKOJ JEDINICI ???

Primjer (nastavak) - Opis veza

Iz = matBrStud, sifraPred, datumIspit

Ispituje = matBrStud, sifraPred, datumIspit, sifraNast

RadiU = sifraNast, sifraOrgJed

Pripada = <u>sifraPred</u>, sifraOrgJed

Nadred = <u>sifraOrgJed</u> ,sifraNadOrgJed

→ Relacijski model

Stud = <u>matBrStud</u>, prezStud, imeStud, datRodStud, datUpisFERStud, rangDMStud, eMailStud

Mjesto = <u>pbrMjesto</u>, nazMjesto

Ispit = matBrStud, sifraPred, datumIspit, ocjena

Nast = <u>sifraNast</u>, prezNast, imeNast, eMailNast, URLNast

OrgJed = <u>sifraOrgJed</u>, nazivOrgJed

Pred = <u>sifraPred</u>, kraticaPred, nazivPred, URLPred

Rodjen = matBrStud, postBrMjRodStud

Prebiva = matBrStud, postBrMjPrebStud, adresaMjPrebStud

Boravi = matBrStud, postBrMjBorStud, adresaMjBorStud

Polaze = matBrStud, sifraPred, datumIspit

Iz = matBrStud, sifraPred, datumIspit

Ispituje = matBrStud, sifraPred, datumIspit, sifraNast

RadiU = <u>sifraNast</u> ,sifraOrgJed

Pripada = sifraPred, sifraOrgJed

Nadred = <u>sifraOrgJed</u> ,sifraNadOrgJed

→ Relacijski model

Unija shema s jednakim ključevima

Stud = <u>matBrStud</u>, prezStud, imeStud, datRodStud,datUpisFERStud, rangDMStud, eMailStud, postBrMjRodStud, postBrMjPrebStud, adresaMjPrebStud, postBrMjBorStud, adresaMjBorStud

Mjesto = <u>pbrMjesto</u>, nazMjesto

Ispit = matBrStud, sifraPred, datumIspit, ocjena, sifraNast

Nast = <u>sifraNast</u>, prezNast, imeNast, eMailNast, URLNast, <u>sifraOrgJed</u>

OrgJed = <u>sifraOrgJed</u>, nazivOrgJed, <u>sifraNadOrgJed</u>

Pred = <u>sifraPred</u>, kraticaPred, nazivPred, URLPred, <u>sifraOrgJed</u>